Effektvurderingsrapport 2014

Fonden for **økologisk landbrug**

Indhold

Indledning 4

Overordnede resultater af effektvurderingerne 6

Effektvurdering 1: Drejebog til køkkenpersonale i offentlige storkøkkener 8

Effektvurdering 2: Færre døde høns 12

Bilag: Metode 16

1.0 **Indledning**

1.1 Formål med effektvurderingerne

Formålet med at gennemføre effektvurderinger af udvalgte projekter er tosidet.

For det første gennemføres effektvurderinger for at kontrollere og få dokumenteret viden om anvendelsen af bevillingsmidlerne. Herved opnås indsigt i, i hvilket omfang projekterne lever op til den formålsbeskrivelse, der er anført i ansøgningen til fonden.

For det andet gennemføres effektvurderingerne for at opnå læring og større kendskab til, hvilke konkrete resultater og effekter projekterne munder ud i. I den forbindelse sættes der ikke mindst fokus på, hvordan resultaterne videreformidles til og implementeres af slutbrugerne. Sidstnævnte kommer ikke kun den enkelte slutbruger til gavn men gavner hele samfundet og samfundsøkonomien.

Effektvurderingerne gennemføres med udgangspunkt i Fødevareministeriets bekendtgørelse for landbrugets fonde, hvoraf det fremgår:
"...det påhviler fondene at vurdere effekten af udvalgte aktiviteter".

1.2 Metode

Fonden for økologisk landbrug gav i 2014 støtte til 72 projekter inden for hovedformålene i landbrugsstøtteloven. Projekterne er kendetegnet ved at være forholdsvist forskellige i deres formål, indhold, projektperiode, størrelser m.v.

For at gøre sammenligning på tværs af de udvalgte effektvurderede projekter mulig og meningsfuld er det afgørende, at effektvurderingen tager udgangspunkt i den samme teoretiske ramme.

Forandringsteorien udgør et godt teoretisk fundament, når projekter skal effektvurderes, idet den gør det muligt at følge målene for et konkret projekt fra initiering til afslutning. Med denne grundsten er effektvurderingerne yderligere genenmført med anvendelse af 'målopfyldelses- og effektevaluering'. I bilaget bagerst i rapporten er metoden nærmere beskrevet.

1.3 Udvalgte projekter til effektvurdering

Fonden for økologisk landbrugs bestyrelse har i alt udvalgt to projekter til effektvurderinger:

De udvalgte projekter er:

1. Drejebog til køkkenpersonale i offentlige storkøkkener v. Økologisk Landsforening

2. Færre døde høns v. Aarhus Universitet

2.0 Overordnede **resultater** af effektvurderingerne

2.1 Projekterne giver mening!

Begge projekter vurderer, at de i høj grad har opnået de resultater, som de forventede ved projektets start.

Projekterne bidrager til at opnå følgende effekter:

1. Drejebog til køkkenpersonale i offentlige storkøkkener har fokus på at udvikle en drejebog, der kan fungere som et effektivt redskab til at komme i dialog med samt inspirere beslutningstagere og køkkenpersonale i offentlige storkøkkener, og hermed fremme produktion og afsætning af økologiske varer.

2. Færre døde høns bidrager med praksisnær viden om, hvordan dødeligheden i æglæggende flokke kan reduceres igennem ændringer i management, så der på den baggrund kan udvikles et rådgivningsgrundlag for økologisk ægproduktion, til gavn for landmandens økonomi, sundhedstilstanden i flokkene og den generelle dyrevelfærd.

2.2 Projekterne får midler fra flere kilder

Begge projekter har for størstedelen været finansieret af Fonden for økologisk landbrug.
Projektet "Færre døde høns" har samarbejdet med et større europæisk projekt vedrørende økologisk ægproduktion igennem ERA-net projektet "Healthy Hens" . Projektet har i sig selv sikret, at resultaterne fra det europæiske projekt er brugbare og tilgængelige for de danske producenter.

Det samlede tilskud fra Fonden for økologisk landbrug til de to projekter er i alt 685 t.kr. i 2014 ud af en samlet projektpulje på 763 t.kr. Den samlede ekstra gearing for projekter udgør i alt 78 t.kr, der er finansieret ved hhv. bogsalg og egne bidrag fra tilskudsmodtagerne.

2.3 Projekternes resultater er generiske og anvendelige

De to projekter giver begge udtryk for, at resultaterne kommer en bred kreds af producenter til gavn, og projekterne lever dermed op til kravet om at være generiske og bibringe nytte til sektoren og samfundet generelt.

2.4 Resultaterne formidles bredt

De to projekter har formidlet resultaterne bredt og har gjort brug af flere forskellige formidlingskanaler, jf. figuren på næste side.

1 Link til projektbeskrivelse af "Healthy Hens": http://www.coreorganic2.org/ samt opsamlingsrapport på dansk (se side 60-63 for rapporten vedr. "Healthy Hens") http://icrofs.dk/fileadmin/icrofs/Diverse_materialer_til_download/web_Ny_viden_2015_final.pdf

3.0 Drejebog til køkkenpersonale i offentlige storkøkkener

Fakta om projektet:

Projektets titel:	Drejebog til køkkenpersonale i offentlige storkøkkener.
Tilskudsmodtager:	Økologisk Landsforening.
Bevilling fra Fonden for økologisk landbrug i 2014:	550 t.kr.
Projektets samlede bevilling:	592 t.kr. i 2014
Projektperiode:	01/2014 – 12/2014
Projektets tilskudsgivere:	Fonden for økologisk landbrug (550 t.kr.) og indtægter ved salg af drejebøger (42 t.kr.)

3.1 Projektets baggrund og formål

Det samlede foodservicemarked i Danmark er på ca. 16 mia. kr./år, hvoraf de ca. 4,2 mia. kr. udgør det offentlige foodservicemarked. Den økologiske andel skønnes at være på ca. 6 pct. af det samlede marked, svarende til ca. 1 mia. kr./år.

Der er et stort potentiale for at øge den økologiske produktion og afsætning i de offentlige køkkener, jf. også regeringens målsætning om 60 pct. økologi i offentlige køkkener inden 2020. De store offentlige køkkener, som plejehjemskøkkener og sygehuskøkkener, er erfaringsmæssigt de køkkener, som støder ind i de største udfordringer i forhold til omlægning. En del af udfordringerne i omlægningen er køkkenpersonalets manglende viden om økologi og negative forventninger til økologiske råvarer, deres beskaffenhed og prisen. Mange offentlige storkøkkener, har været igennem flere sparerunder og finder ikke, at der på nuværende tidspunkt er økonomi til økologi. Ligeledes er der en række krav til kostsammensætning og valgfrihed til brugerne, som gør det ekstra udfordrende for køkkenerne at omlægge, idet de ikke kan disponere frit (som fx en kantine kan).

For at imødekomme køkkenpersonalets behov for information, viden om økologiske produkter og brugen af dem, peger de selv på vigtigheden af gode rollemodeller, og best practice-eksempler efterspørges til stadighed.

Formålet med projektet er således at udvikle en drejebog, der kan fungere som et effektivt redskab til at komme i dialog med og inspirere køkkenpersonale og beslutningstagere i offentlige storkøkkener og hermed fremme produktion og afsætningen af økologiske fødevarer.

3.2 Resultater

Projektet har produceret og omdelt én bog, indeholdende to enkeltstående drejebøger; "Sund fornuft – økologi til patienter", henvendt til offentlige hospitalskøkkener samt "Sund fornuft – økologi til ældre" henvendt til offentlige plejehjemskøkkener.

Det er hensigten med bogen at vise, hvorledes omlægning kan foregå igennem en optimering af allerede eksisterende processer, og bogens indhold berører alt fra ledelse og økonomi, omstilling og implementering til generel information om økologi og økologisk produktion.

Bogen giver konkrete eksempler på, hvordan økologi nemt og ressourceeffektivt kan indarbejdes i den daglige produktion, fx ved at mindske indkøbet af halvfabrikata og i stedet selv producere fra bunden ved hjælp af økologiske råvarer. Egenproduktionen er med til at mindske omkostningerne, hvorved det bliver muligt at indkøbe de lidt dyrere, økologiske råvarer. Et eksempel herpå er indkøb af hele dyr, hvis køkkenet i forvejen har ansat en fagudlært slagter, eller selv at producere marmelade, brød, kager og desserter fra bunden, hvis kompetencer hertil eksisterer blandt personalet. Bogens budskab er derfor, at omlægningen skal tage udgangspunkt i de stedbundne muligheder, herunder personalets kompetencer, muligheder for leverancer af basisvarer samt ambitionsniveau. For personalet vil en omlægning give mulighed for aktivt at tage del i styringen og i højere grad at definere deres arbejdsdag, hvor større krav til forarbejdnings- og tilberedningskompetencer vil ses som en anerkendelse af køkkenets faglighed, deres formåen til at effektivisere igennem bedre udnyttelse af produkter og enklere arbejdsgange. Alt sammen noget, der medfører mindre madspild.

Udover konkret vejledning til omlægning indeholder bogen også en række opskrifter med fokus på sæsonprægede retter, der for både patienter på hospitalerne og ældre på plejecentrene virker genkendelige. Omlægning betyder derfor ikke nødvendigvis et fravalg af de allerede afprøvede favoritter til fordel for ukendte, nye retter, men nærmere justeringer i allerede eksisterende opskrifter. Det betyder, at personalet er fortroligt med tilberedning af retterne, hvilket er med til at sikre, at optimering af eksisterende processer til stadighed er i fokus.

Bogen er trykt i 2.000 eksemplarer og er ved udgangen af 2014 blevet uddelt i 1.400 eksemplarer. De resterende eksemplarer bliver uddelt ved henvendelser for at fastholde en løbende indsats på området. Aftagerne har primært været ansatte og beslutningstagere i de offentlige køkkener.

Modtagelsen af bogen har været overvejende positiv og har motiveret personalet til at deltage mere aktivt i omlægningsprocessen. Dette skyldes, at retterne og forarbejdningsmetoderne i højere grad stiller krav til personalets færdigheder, og resultatet af omlægningsprocessen derfor i høj grad afhænger af deres villighed til producere maden anderledes.

3.3 Effekten for den enkelte landmand

Hver bog vurderes at være læst eller videreformidlet til ca. 10 andre interesserede, idet den har fungeret som oplægsmateriale ved foredrag samt som opslagsbog i de enkelte køkkener. Det betyder, at i omegnen af 14.000 brugere har gjort anvendelse af bogen og dermed har opnået viden om, hvordan omlægning til økologi kan gennemføres.

Primo 2015 oplever samtlige af landets grossister en øget efterspørgsel efter økologiske varer fra de offentlige storkøkkener, og denne efterspørgsel kan også observeres blandt primærproducenterne.

3.4 Effekten for samfundet

Implementering af bogens forskrifter betyder, at vejen fra jord til bord bliver kortere, idet lokale og sæsonmæssige produkter anvendes mere systematisk.

Hertil kommer, at køkkenpersonalets viden om madens herkomst, kvalitet og anvendelighed øges, og det er forventningen, at denne viden vil afspejle sig i kvaliteten af den serverede mad. På sigt er det således yderligere forventningen, at kvalitetsløftet vil komme til udtryk ved øget tilfredshed med forplejningen blandt patienter og plejehjemsbeboere.

3.5 Formidling og implementering

Projektets resultater er formidlet bredt, både gennem brancheblade og aviser, i nyhedsbreve, på messer og seminarer, på faglige møder, på FoodExpo 2014 og via Okocater.dk. Også andre medier har vist interesse for bogen og projektet, herunder TV2 Østjylland, Food-supply.dk, Amtsavisen.dk, Regionmidtjylland.dk og lignende hjemmesider, der fokuserer på udviklingen inden for foodservice, mad generelt eller offentlig velfærd.

Til dato har ca. 700 personer tilmeldt sig en nyhedsmail, der bl.a. formidler projektets resultater, herunder gode historier og tips til konkrete problemstillinger, som køkkener i en omlægningsproces møder, og flere melder sig løbende til.

4.0 Færre døde høns

Fakta om projektet:

Projektets titel:	Færre døde høns.
Tilskudsmodtager:	Aarhus Universitet
Bevilling fra Fonden for økologisk landbrug i 2014:	135 t.kr. i 2014, 514 t.kr. i alt siden 2012.
Projektets samlede budget i 2014:	171 t.kr. i 2014, 643 t.kr. siden 2012.
Projektets tilskudsgivere:	Aarhus Universitet (26 t.kr.) og Fonden for økologisk landbrug (135 t.kr.)
Projektperiode:	01/2012 – 12/2014.

4.1 Projektets baggrund og formål

Danmark er det land i verden med den højeste markedsandel af økologisk æg. Forbrugerne køber økologisk æg i en forventning om, at økologiske høns nyder en høj dyrevelfærd og sundhed med adgang til udearealer, grovfoder, forbud med næbtrimning og 100 pct. økologisk fodring. Imidlertid kæmper mange økologiske ægproducenter med høj dødelighed.

Årsagerne er blandt andet, at der er større udfordringer forbundet med at sygdomsforebygge og sygdomsovervåge i den økologiske produktion, hvor hønsene går frit omkring, end ved konventionel produktion. Dette har betydning for forekomsten af parasitter i produktionen, som ifølge projektet har en betydelig effekt for dødeligheden blandt æglæggende flokke.

Projektet har til formål at opnå tilstrækkelig viden om, hvordan dødeligheden kan reduceres igennem ændringer i management, så der på den baggrund kan udvikles et rådgivningsgrundlag for økologisk ægproduktion.

4.2 Resultater

I projektet er sammenhængen mellem parasitbelastning og dødelighed blevet analyseret, hvilket ikke tidligere har været undersøgt, da det dels er svært at vurdere, om en høne har parasitter, og da det dels er en sammenhæng, producenterne ikke tidligere har været opmærksomme på.

15 økologiske ægproducenter har deltaget med hver en flok æglæggere. Seks af flokkene havde toppydelse i sommeren 2012, og de restende ni i vinteren 2012/2013. For hver flok blev det anvendte managementsystem, herunder adgang til udearealer, indhusning, fodring, vaccinationer, sundhedsstyring, overvågning samt hygiejne kortlagt forud for igangsættelse af forsøget. Efter indsættelse af flokkene blev dødelighed, foderforbrug samt ægproduktion registreret, ligesom der blev gennemført en obduktion på en stikprøve af hønerne, hvor parasitter i tarmen blev talt.

Projektet har identificeret tre områder, hvor anvendte procedurer kan medføre en reduktion af dødeligheden; 1) opdræt, 2) managementrutiner og 3) foder. For alle tre områder gælder det om at reducere forekomsten af parasitter, der som nævnt medfører en øget dødelighed i produktionen.

De deltagende producenters erfaringer viser, at det er essentielt, at det så vidt muligt sikres, at hønerne undgår ammoniakskader, ikke udvikler fjerpilning samt undgår infektioner. Infektioner mindskes blandt andet ved at sikre, at hønerne er i stand til at anvende siddepinde, så de ikke sover på et fugtigt underlag, som øger risikoen for infektioner. Det er grundlæggende vigtigt for opdrættet, at der er en ensartet, høj kvalitet, da parasitter spredes i flokkene. Derfor vil et antal dårligt opdrættede høner øge risikoen for, at parasitter spredes i flokken.

Et vigtigt element i den daglige management er, at producenterne tilbringer tid hos hønerne, så de får en god fornemmelse for tilstanden i flokkene, hvorved de hurtigt er i stand til at løse uforudsete udfordringer.
Producenterne har erfaret at mere fjerpilning eller en højere forekomst af gulvæg end normalt øger risikoen for høj dødelighed. Disse faktorer kan forholdsvist tydeligt observeres, hvis der tilbringes tid hos hønerne, og der kan således også hurtigt foretages de nødvendige foranstaltninger.

For foderet er det vigtigt, at hønerne har tilstrækkelig adgang til grovfoder i form af ensilage, kartofler eller lignende, der kan udfodres på gulvet, terrassen eller udenfor. Grovfoderet er gunstigt for hønernes generelle sundhed og fungerer derfor også som en aktiv vej mod at sikre lavere dødelighed og bedst mulig resistens overfor sygdomme, infektioner og andet, der påvirker dødeligheden.

Projektet har bidraget til det fælleseuropæiske, ERA-net projekt "Healthy Hens" samt bidraget i et Ph.d.-projekt ved Aarhus Universitet. [2]

4.3 Effekten for den enkelte landmand

For landmanden vil en implementering af såvel de konkrete tiltag i forhold til opdræt og foder, som en omlægning af egen rutine i forhold til mere tid hos hønerne betyde, at der vil komme færre situationer, hvor der vil være behov for at tage høner ud, hvilket både er gavnligt for helbredstilstanden i flokkene og for økonomien i produktionen.

4.4 Effekten for samfundet

Projektets resultater er med til at sikre en høj almen dyrevelfærd samt et bedre image for den økologiske ægproduktion.

Hvis forskellen i dødelighed mellem den konventionelle og økologiske produktion udlignes, vil forbrugerne sandsynligvis i endnu højere grad efterspørge økologiske æg, hvorved dyrevelfærden på sigt vil stige endnu mere.

4.5 Formidling og implementering

Projektets resultater er formidlet bredt i videnskabelige kredse, blandt andet via tidligere omtalte Ph.d. ved Aarhus Universitet og "Healthy Hens". Herudover er projektets resultater blevet formidlet igennem brancheblade og aviser.
Projektet har i samarbejde med landbrugsrådgivere og andre inden for sektoren løbende formidlet resultaterne til alle økologiske ægproducenter.
Branchen er kendetegnet ved et tæt samarbejde mellem forskere, rådgivere og producenter, og derfor vurderes det også, at op mod halvdelen af de økologiske ægproducenter vil implementere dele af resultaterne inden udgangen af 2015, og op mod 80 pct. forventes at implementere resultaterne over tid. Denne gruppe vil primært være de professionelle ægproducenter, der løbende er opmærksomme på at nedbringe dødeligheden. De sidste 20 pct. forventes primært at være fritids- og hobbyproducenter, for hvilke en yderligere reduktion af dødeligheden ikke nødvendigvis er en afgørende måleparameter.

2 Hinrichsen, L. K. (2015). Animal welfare in organic egg production – with emphasis on mortality and helminth infections. Aarhus Universitet. http://pure.au.dk/portal/files/85561971/Ph.d_71955_thesis.pdf

5.0 Bilag: Metode

5.1 Udvælgelse af projekter

Hver fondsbestyrelse i produktionsafgiftsfondene og Fonden for økologisk landbrug udvælger 2-3 projekter ved simpel udvælgelse til effektvurdering.

Promilleafgiftsfonden udvælger seks projekter på tværs af driftsgrenene.

5.2 Tidspunkt for gennemførsel af effektvurderingerne

Bevillingerne fra promille- og produktionsafgiftsfondene er 1-årige, og af denne grund gennemføres effektvurderingerne i forbindelse med bevillingsårets afslutning.

5.3 Den teoretiske ramme

Promille- og produktionsafgiftsfondene giver til sammen årligt støtte til flere hundrede projekter inden for hovedformålene i landbrugsstøtteloven. Projekterne er kendetegnet ved at være meget forskellige i deres formål, indhold, projektperiode, størrelse m.v.

For at gøre sammenligning på tværs af de udvalgte projekter mulig og meningsfuld er det afgørende, at effektvurderingen for alle typer af projekter tager udgangspunkt i den samme teoretiske ramme.

Forandringsteori

I forbindelse med tilskudsmodtagernes projektansøgninger bliver de bedt om at angive formålet med projektet, hvilke aktiviteter der ønskes gennemført, hvilke produktionsmål de gennemførte aktiviteter skal resultere i, og endelig skal de angive, hvilke effekter de på sigt forventer projektets resultater vil medføre, herunder fx mindre forurening, kompetenceløft, eller øget konkurrenceevne.

I den teoretiske verden svarer ansøgningsskemaet således til projektets forandringsteori.

Figuren nedenfor illustrerer forandringsteorien .[3]

Temaerne i ansøgningsskemaet (forandringsteorien) hjælper den enkelte ansøger med at gennemføre en analyse af, hvordan den tilsigtede effekt skal nås. Gennem forandringsteorien beskrives, hvilke aktiviteter der skal gennemføres for at opnå de effekter for den målgruppe, som projektet vedrører. Herved sandsynliggøres, at de gennemførte aktiviteter på sigt vil medføre de ønskede effekter.

På baggrund af ovenstående kan der opstilles parametre for målopfyldelsen – dvs. hvilke succesparametre, der skal være gældende for, at projektet er gennemført succesfuldt.

Følgende kategorisering af mål bliver anvendt:

Aktivitetsmål udtrykker forholdet mellem input og aktiviteter. Ressourcer kan være penge, arbejdskraft el.lign., og aktivitetsmålet udtrykker dermed, hvilke aktiviteter der kan gennemføres med de input, der er til rådighed. Fx et demonstrationsforløb eller udvikling af en ny kombisti til farende søer.

Produktionsmål udtrykker det output/de resultater, de gennemførte aktiviteter skal resultere i. Fx at 300 personer deltager i en demonstration, eller at der er udviklet en ny kombisti til farende søer, som tilbydes på markedet inden for to år.

Effektmål vedrører den tilsigtede effekt af en indsats på det omgivende samfund. Fx øget konkurrenceevne, mindre forurening og/eller bedre dyrevelfærd.

Effektmålene kan både opgøres på kort og på langt sigt. Det kan imidlertid være vanskeligt at opstille parametre for den langsigtede effekt – og det kan være endnu sværere at måle effekten på langt sigt.

Hvis målet på sigt eksempelvis er at øge konkurrenceevnen, kan det være svært at isolere effekten af det konkrete projekts indflydelse på konkurrenceevnen. I sådan et tilfælde kan det være nødvendigt at anvende parametre på et lavere niveau som mål for den tilsigtede effekt. Dette forudsætter dog, at der er en forventning om, at der er en sammenhæng til den langsigtede effekt. Fx kan et projekt omhandlende optimering af indretningen af svinestalde, som øger landmandens produktivitet, anvendes som parameter/indikator for effekten på sektorens øgede konkurrenceevne.

For at kunne dokumentere, at et givet projekt kommer sektoren og samfundet til gode, er det væsentligt, at måleparametrene opgøres på så højt niveau som muligt. Da effektvurderingerne i nærværende rapport er gennemført allerede et år efter projekternes initiering, kan det dog være vanskeligt at opstille måleparametre på højt niveau, idet de som regel først viser sig langt ude i fremtiden.

Som det fremgår af effektvurderingerne i rapporten, er de målbare parametre således i vidt omfang relateret til outputtet/resultaterne, som er meget projektnære, og dermed i mindre omfang relateret til de samfundsmæssige effekter.

Figuren nedenfor illustrerer forandringsteorien [3].

3 - Rigsrevisionen, Beretning til Statsrevisorerne om revisionen af EU-midler i Danmark i 2012, november 2013.

Evalueringsmetode

Effektvurderingerne er gennemført med anvendelse af 'målopfyldelsesevaluering' og 'effektevaluering'. Den første tilgang har til formål at afdække, om målene med et givet projekt er opfyldt eller ej, og den anden tilgang søger at afdække de samlede effekter af projektet – både tilsigtede og utilsigtede effekter.

Begge tilgange er meget anvendelige men har dog også nogle ulemper, som er vigtige at være bevist om. Målopfyldelsesevaluering vanskeliggøres, hvis de udmeldte mål med et projekt ikke er konkrete, operationelle og målbare. Men forudsat at målene er klart formuleret, gør tilgangen det muligt at vurdere, om målene er implementeret, og om indsatsen lever op til intentionerne. Effektevaluering har den ulempe, at det kan være svært at isolere effekten af indsatsen, og den opnåede effekt kan dermed skyldes andre faktorer end resultaterne fra projektet.

Uanset hvilken evalueringstilgang der vælges, vil der være en række metodemæssige udfordringer forbundet med tilgangen. Det er vurderingen, at ulemperne ved de to beskrevne evalueringstilgange er håndterbare og i vidt omfang mindskes ved at anvende en kombination af kvantitative og kvalitative metoder, jf. beskrivelse

5.4 Gennemførsel af effektvurderingerne

For at sikre sammenlignelighed på tværs af projekterne og en tilstrækkelig faglig dybde i effektvurderingerne gøres der både brug af spørgeskemaer (kvantitativ tilgang) og interview (kvalitativ tilgang). Metoderne beskrives nedenfor.

Kvantitativ tilgang

De udvalgte projekter har besvaret et onlinebaseret spørgeskema indeholdende spørgsmål om, i hvilken grad projektet har opnået de resultater, der forventedes ved projektets start, og hvilke effekter for landmanden og samfundet det forventes, at projektet vil afstedkomme. Spørgeskemaet indeholder både kvantificerede, lukkede spørgsmål samt spørgsmål af mere åben karakter.

Som supplement til effektvurderingsskemaet gøres også brug af projektets tilskudsregnskab. Regnskabet er særdeles nyttigt i forbindelse med effektvurderingerne, idet det af regnskabet blandt andet fremgår, om alle projektmidlerne er anvendt, i hvilken grad projektet er gearet med midler fra andre steder, og hvilke eventuelle samarbejdspartnere der har været involveret i projektet.

Kvalitativ tilgang

Udover den kvantitative tilgang er der for de udvalgte projekter gennemført et dybtgående interview med projektlederen.

Formålet med interviewet er dels at spørge ind til detaljer i besvarelsen af de kvantitative spørgeskemaer, dels at spørge ind til særlige udfordringer, gevinster, processer m.v., som kan være svære at håndtere kvantitativt i et spørgeskema.

Ekstern ekspertvurdering

Endelig har fondenes sekretariat for visse projekters vedkommende anmodet uvildige tredjeparter om at give deres vurdering af projektets resultater i lyset af de målsætninger for projektet, der på forhånd var udstukket.
I disse tilfælde er vurderingerne særskilt beskrevet under de enkelte effektvurderinger.

ØKO

FØLrapporten

Grafisk udarbejdelse: Prikken Design & Produktion A/S, April 2015.